

**ВАЗОРАТИ ТАЪЛИМИ ОЛЙ, ФАН ВА ИННОВАТСИЯҲОИ
ҶУМҲУРИИ ЎЗБЕКИСТОН**

ДОНИШГОҲИ ДАВЛАТИИ ПЕДАГОГИИ ЧИРЧИК

ҲИКМАТОВ ҲИКМАТ СУЛТОНОВИЧ

ДАР ЧОРСҮИ ИЛМ ВА ЭҶОД

Рисолаи илмӣ-оммавӣ ба муносибати 85-солагии донишманд, адиб ва тарҷумон, устод Аслиддин Қамарзода – Асилзодаи Самарқандӣ

ТОШКАНД – 2025
“FIRDAVS-SHOH NASHRIYOTI”

УЎК 811.512.1

КБК 84.5(5 Тож)

Ҳ 47

Бо қарори Шӯрои илмӣ-услубии Донишгоҳи давлатии педагогии Чирчиқ аз 4 декабри соли 2024 ба нашр тавсия шудааст.

Муҳаррири масъул:

Хусрав Саъдуллоҳ

доктори фалсафа оид ба илмҳои филология (PhD).

Тақриздихандагон:

Малик Кабиров

*дотсенти кафедраи “Адабиётшиносии ўзбек”-и
Донишгоҳи давлатии педагогии Чирчиқ, н.ф.ф;*

Чамшед Ҷумъақулов

*устоди кафедраи “Филологияи тоҷик ва забонҳои Шарқ”-и
Донишгоҳи давлатии Термиз, н.ф.ф;*

Ҳикматов, Ҳикмат.

Дар чорсуи илм ва эҷод. [Матн]: Рисола дар бораи фаъолияти илмӣ ва эҷодии профессор А. Қамарзода / Ҳ.С.Ҳикматов. – Тошканд.: “Firdavs-Shoh nashriyoti”, 2025. – 182 саҳ.

Номи профессори Донишгоҳи байналхалқии технологияи Самарқанд, Корманди шоистаи фарҳанги Ҷумҳурии Ўзбекистон, узви иттифокҳои нависандагони Тоҷикистон ва Ўзбекистон, узви Иттиҳоди журналистони Ўзбекистон, академики Академияи фанҳои Тӯрон, Ифтихории меҳнат – олими адабиётшинос, адиб, публисист, тарҷумон ва ташкилотчии корҳои иҷтимоӣ Аслиддин Қамарзода аз соли 1957 ин ҷониб тавассути осори илмӣ, адабӣ, публисистӣ ва тарҷумаҳояш, ки дар китоб, матбуот, радио, телевизион ва шабакаҳои интернет ба забонҳои тоҷикӣ, ўзбекӣ ва русӣ дар Ўзбекистон ва хориҷи кишвар нашр мешаванд, ба хонандагон ошно аст.

Дар ин китоб сухан дар бораи ҳаёт ва паҳлӯҳои эҷодиёти гуногунсоҳаи илмиву адабии Аслиддин Қамарзода меравад.

Китоб барои донишҷӯён, ходимони илмӣ, муҳаққиқон, китобдорон ва оммаи васеи китобхонҳо пешбинӣ шудааст.

ISBN 978-9910-670-48-0

©Ҳ.Ҳикматов, 2025

©“Firdavs-Shoh nashriyoti”, 2025

АЗ МАКТАБИ ДЕҶА ТО КУРСИИ ДОНИШГОҶ

*Илмат ба амал чу ёр гардад,
Қадри ту яке ҳазор гардад.
Бадриддин Ҳилолӣ.*

Фарзанди кишоварзи асил ва марди хушсаводу шефтаи фарҳангу адабиёти ғании Шарқ Аслиддин Қамарзода 26-уми январи соли 1941 дар деҳаи Шалғамони ноҳияи Самарқанд дида ба олами ҳастӣ кушода, аз хурдсолӣ дар байни китобҳои адибони мумтоз – шеърӯ достонҳои Рӯдакию Фирдавсӣ, Хайёму Аттор, Саъдию Ҳофиз, Ҷомиву Навоӣ, Бедилу Машраб, ки падараш Қамар Махдуми Самарқандӣ онҳоро қироат мекард, инчунин афсонапардозҳои модараш Латофатбону, ки гӯяндаи моҳири асарҳои шифоҳии халқӣ буд, тарбия гирифт.¹

Падар ҳамеша дуо мекард, ки олиму доно шавад ва ин дуои қиблагоҳи хонадон мустаҷоб гашта, ӯ ба дараҷаи донишманди обрӯманд расид. Ин аст, ки худи ӯ низ байти ғавқуззикри Ҳилолиро дар қатори панду андарзҳо аз ашъори Саъдию Ҳофиз, Ҷомию Навоӣ ва дигар бузургон, дурдонаҳои бебаҳои халқӣ истифода мебарад ва ба онҳо амал мекунад.

Падар - Қамариддин Раҷабов соли 1892 дар шаҳри Самарқанд таваллуд шудааст. Муллозода буда, бо номи Қамар Махдуми Самарқандӣ маъруф буд. Саводи кӯхнаву нав дошт. Вай аз аввал то поёни умр (соли 1977) дар деҳаи Шалғамони ноҳияи Самарқанд зиндагӣ карда, чандин сол ҷонишини раиси хоҷагии ҷамоавӣ доир ба тичорат буд. Бо савдо ва кишоварзӣ машғул шуда, бисёр сурудӯ рубой, зарбулмасалу мақол медонист ва онҳоро бамаврид кор мебард. Китобдӯст буд ва китобҳои нодирро ҷамъ мекард. Ҷамин пешаро фарзандонаш низ аз вай омӯхтаанд. Аслиддин самимияту садоқати худро нисбат ба падар дар ин муҳаммас баён кардааст:

¹ Бинобар дар шашсолагӣ ба синфи якуми мактаби миёна рафта, онро як сол пеш хатм карданаш дар вақти номаи камол ва шиноснома (паспорт) гирифтанд дар ҳуччатҳо июни соли 1940 сабт шудааст.

ЭЙ ПАДАР

*(Ба хотири қиблагоҳи бузургам
Қамар Махдуми Самарқандӣ)*

Аввалин устоду ҳам тоҷи сарам будед, падар,
Дар мақоми зиндагонӣ афсарам будед, падар,
Давлати пояндаю нахли тарам будед, падар,
Дар дӯкони комронӣ гавҳарам будед, падар,
Бо ғурури хештан файзи дарам будед, падар.

Меҳнату эҷодро омӯхтам аз кори шумо,
Нури дилро ёфтам аз дидаи бедори шумо,
Пораи нонам ба каф омад зи ҳар пайкори шумо,
Қони ман дар лавҳи сина ҳаст миннатдорӣ шумо,
Ҳодию мушкилкушою раҳбарам будед, падар.

Мондаед аз худ нишон панду андарзи зиёд,
Доштед ҳамчу Ҳотам дар чаҳон дасти кушод,
Кардед бар мардуми олам ҳамеша эътиқод,
Номи шумо то чаҳон бошад ба мо поянда бод,
Ганҷи беҳамтою ҳам кони зарам будед, падар.

Аз шумо омӯхтам ман роҳу равиши зиндагӣ,
Дарсҳо аз Қуръону ҳам қоидаҳои бандагӣ,
Бо пасту баландиҳои ҳаёт будан созандагӣ,
Меҳнату айшу нишоту хуррамиро пояндагӣ.
Дар тадрису таълим устодам будед, падар.

Самарқанд, 20-уми ноябри соли 2007.

Қамар Махдум аз шоирони мумтоз Саъдӣ, Ҳофиз, Қомӣ, Бедил, Навоӣ, Ҳилолӣ, Бедилро бештар меҳонд. Бо дӯстонаш Қуръонхонӣ, Маснавихонӣ, Шоҳномахонӣ карда, дар муҳокимаи ҳадисҳои “Саҳеҳи Бухорӣ” аз “Ғиёс-ул-луғот” маъноҷӯӣ мекардааст. Бо

Туғрал дӯстӣ дошт ва шеърҳои ӯро қироат карда, “охирин шоири мумтози тоҷик Туғрали Аҳрорӣ буд” мегуфт. Гоҳо худ низ байт ва рубоӣҳои пурмазмуну дилнишини панду насиҳатиро рӯйи қоғаз меовард.

Ин байт аз ӯст:

Дилтанг мабош, ки дилкушои ту манам,
Ғамгин набош, ки ғамбарори ту манам.

Ӯ китобдӯст буда, китобхонаи бой доштааст. Лекин солҳои истинтоқ аз ҷабри замона ду ароба китобашро дар қабристон мегӯронад ва то поёни умр барои он китобҳо таассуф хӯрдааст.

Модар - Латофат Шокирова соли 1900 дар шаҳри Самарқанд таваллуд шудааст. Саводи кӯхнаву нав дошт. Аз солҳои 30-юм то поёни умр (соли 1967) бо ҳамсараш Қамар Махдуми Самарқандӣ дар деҳаи Шалғамони ноҳияи Самарқанд умр ба сар бурдааст. Бо ҳунармандӣ ва кишоварзӣ машғул буд. Тарона, рубоӣҳо ва сурудҳои халқӣ, афсона, чистон, зарбулмасал ва мақолҳои зиёдеро медонист ва дар мавридаш мегуфт. Аз Ҳофиз, Навоӣ, Бедил, Машраб, Туғрал бисёр шеърҳоро аз бар карда буд ва ба бачаҳояш хонда маънидод менамуд. Дар хошияи сӯзинаҳо шеърҳои мақолҳоро кашидадӯзӣ мекард. Дар радифи ин, шеърҳои байту таронаҳо мегуфт. Устоди нахустини фарзандон, аз ҷумла Аслиддин буд, ки мавсуф ин шеърро дар тавсифи модар гуфтааст:

АЗ ШУМО ОМУХТАМ

*(Мухаммас ба хотири модари меҳрубонам
Латофатбону)*

Лафзи ширини дариро аз шумо омӯхтам,
Ин ҳама одамгариро аз шумо омӯхтам,
Қиссаи деу париро аз шумо омӯхтам,
Аз сураӣ то сариро аз шумо омӯхтам,
Дар каломам заргариро аз шумо омӯхтам.

Шири шумо ширинтар буд аз ҳар ғизо,
Алла гуфтанҳои шумо хуштар аз наво,
Меҳри шумо дар қалбам бигрифта ҷо,